

К. 891-Г

150782

КУЗНЯ ГЕРОІВ

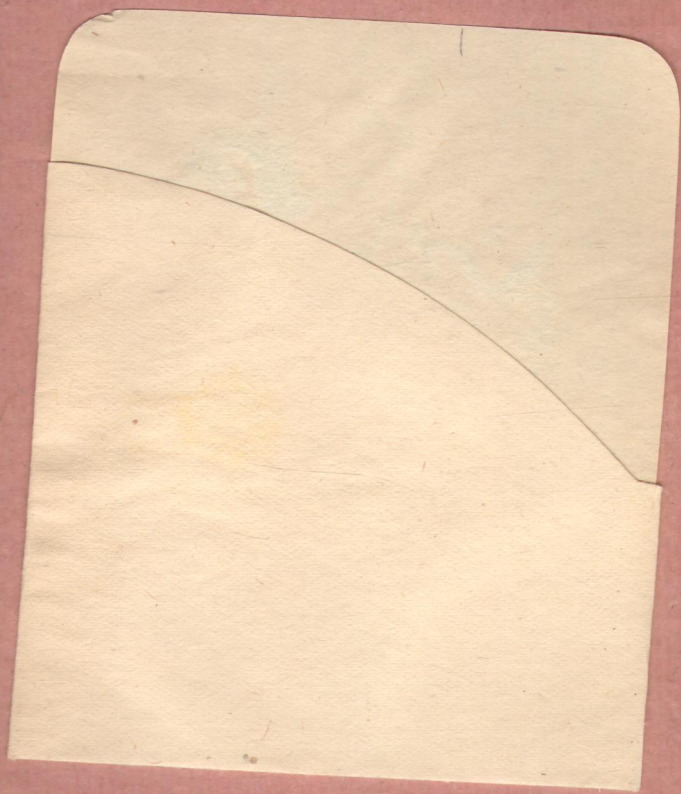
ГАРТ

ударникам
тракторного
в е л е т н я ,
героям - пере-
можцам на
фронті соці-
ялістичної
індустріялі-
зації с р с р ,
в день пуску
харківського
тракторного
заводу — від
всеукраїн-
ської спілки
пролетар-
ських пись-
менників
В У С П П

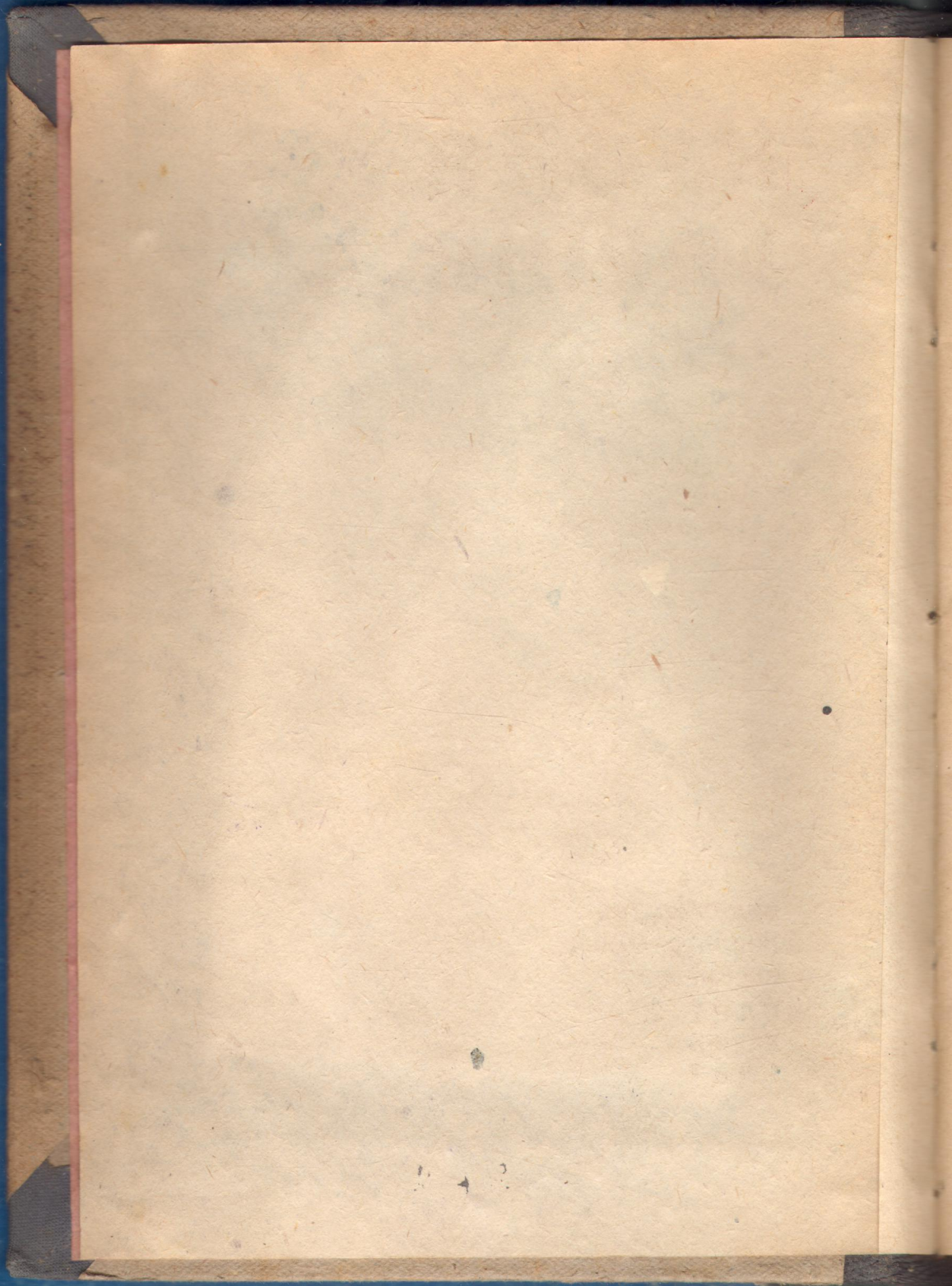

ПРОБ...

К-891-Г,

11/11/39

Всес

34

95

КУЗНЯ ГЕРОІВ

**ЗБІРНИК
РОБІТНИКІВ —
УДАРНИКІВ
ТРАКТОРБУДУ
ПОКЛИКАНИХ
ДО ЛІТЕРАТУРИ**

**ЗА РЕДАКЦІЄЮ
Я. ГОРОДСКОГО
ТА М. БІРЮКОВА**

**ВИДАВНИЦТВО
ПРОЛЕТАРСЬКИХ
ПИСЬМЕННИКІВ
ГАРТ
ХАРКІВ
1 9 3 1**

ПРОВЕРЕНО
ЦНБ 1946

БІБЛІОТЕКА
Української
РАДА
№ 10250

58

Проверено
ЦНБ 1939

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА А. Д. У.
№ 150782

827 Т. В

1993
Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Літописі
Українського Друку“, „Картко-
вому Репертуарі“ та інших по-
казчиках Української Книжкової
Палати

ДВОУ УПП. 7 Друк. ім. Фрунзе
Харків, Дон.-Захарж., 6
Укрголовліт 9934
Прим. 5.000
Зам. 1130

Л У Н К В   С Ь О Г О Д Н І

Ударник - призовник у літературу, землекоп Тракторобуду М. Ковшик, зображуючи в своїй поезії гарячі будні будівництва, говорить:

„Это — не сон и не сказка,

Это — гудящая быль“.

Це сказано не погано.

Багато років під сонцем і вітрами нудився лосівський степ. Тепер волею більшовиків, іменем пролетаріату, енергією ударників — змінилося обличчя степу. Не впізнати його тепер. Основні будівні роботи Харківського тракторного заводу закінчено. Незабаром закінчать і монтаж. Вже недалеко ті дні, коли новий велетень соціалістичної індустрії почне випускати сталеві коні — трактори.

Історія будівництва — це повість про великі бої з труднощами, це залізобетонна поема про комуністів, комсомольців, ударників.

Будівництво раз-у-раз перемагало тому, що його партійне керівництво було справді більшовицьким, справжніми ентузіястами були його ударники, високо здійсмалися прапори соціалістичного змагання.

Завод ріс — росли й люди.

На цілий Радянський Союз прогрімili імена „залізного виконроба“ Мельникова, „бригадира темпів“ Марусіна, бетонярів Мисягіна, Мовлева, Дзюбанова, мулярів Зайцева, Мікуніса та багатьох інших.

Тракторобуд не мог не відгукнутися й на призов ударників до літератури. Люди будівництва взялися й до пера. Тут, власне, ми підходимо до роботи тракторобудівського літгуртка, що є невід'ємна від лункого сьогодні („гудящей были“) всього будівництва.

Літературний гурток ХТЗ почав і провадив усю свою роботу, як гурток ВУСПП'івський. Це надало йому ознак, властивих основній провідній організації пролетарської літератури на Україні — ВУСПП'у.

Літгуртком керувала бригада письменників-членів ВУСПП'у (Я. Городской, М. Бірюков, Соколов, Б. Цуккер, деякий час — І. Микитенко, С. Радугін).

Спочатку основне ядро літгуртківців становили будівельники. В міру того, як росли цехи, до гуртка приходили вже металісти.

Найважливіше те, що гурток зростав коштом ударників, штурмовиків. Часто-густо наші товариші приходили на гурток просто з штурму, з гуртка — на штурм.

Тематика наших ударників — бойова, виробнича. Подолання труднощів на будівництві взимку, війна з проривами, героїзм ударних бригад — ось майже незмінний зміст творів гуртківців. Пізніше почали писати про монтаж, про опанування техніки, навчання.

Оповідання та поезії тракторобудівських письменників, хоч подекуди формально слабкі, проте завжди насліджені високим струмом героїчного напруження

двадцятитисячного колективу тракторобудівців, його боротьбою за більшовицькі темпи, за соціалістичні рекорди.

Наш гурток правильно вважав себе за літературний цех, щільно зв'язаний з усіма іншими цехами будованого заводу. Звідси його непосредня робота на будилян.

Літгурток не раз давав частівки та п'єски для „синьої блюзи“ Тракторобуду, працюючи за завданням агітмасу парткомітету та культсектора будкому. Робив гасла для плакатів, брав участь у роботі над сценарієм фільма, присвяченого будівництву.

Шістьох товаришів, що найбільше творчо виявили себе, прийнято до ВУСПП'у. Незабаром до нашої організації має прийти другий загін тракторобудівців.

Від участі в роботі багатотиражної газети будівництва „Темп“ гуртківці швидко перейшли співробітничати в „Гарті“, „Красном словє“, „Всєсвітї“, „Комсомольці України“ й нарешті готувати свої книжки.

Гурток відгукнувся й на бойові питання літературного сьогодні. Наприклад, зроблено доповіді про призов ударників до літератури, харківську конференцію МБРЛ, останній пленум ВОАПП'у, творчу методу, про Маяковського, Горького тощо. Гурток уже провів понад 50 занять.

Нещодавно почав працювати другий гурток ХТЗ— на Південному виселку (досі цією роботою було охоплено лише Північний виселок).

Літгуртківці міцно зв'язані з бібліотеками.

Від культпропу партколективу гурток має систематичне ідейне керівництво та допомогу.

В зв'язку з закінченням будівних робіт та пуском низки цехів, літгурток повинен перебудувати свою

роботу. Посилено зростати коштом металістів, міцніше зв'язатися з низовою пресою в цехах, тематично переозброїтися — непосредньо боротися за трактор, утворити літгуртки в таких цехах, як механічно-складальний, ливарний, кузня — ось нинішні гасла літгуртка.

Безперечно, ВУСПП і надалі конкретно й систематично допомагатиме літературній громадськості ХТЗ.

Цей збірник дає змогу уявити творче обличчя літгуртка. Наші ударники прекрасно усвідомили потребу далі вперто працювати над словом. Чимало гуртківців навчанням уже домоглися й деяких наслідків. Боротьбу за опанування нової техніки в цеху вони поєднують з боротьбою за літературну кваліфікацію, бо те й те працює на п'ятирічку і, як і раніше, його не можна відокремити від лункого сьогодні („гудящей были“) Харківського тракторного заводу.

А. Городской.

Н А Ш Т У Р М

Сивобородий Мурдин схвильованими кроками бігав по невеличкій кімнаті зава бетонної частини — опинився біля столу. Зір його уп'явся в людину, що сиділа проти. І голосом, наче з ноткою прохання, заговорив:

— Митько, повір. Я надіюсь на сили — за 8 день забетонувати 124 куці не можу... Так, не можу. Залляю категорично!

Він зірвався від столу і ще дужче забігав по кімнаті.

Митька Дук сидів непорушно, крізь зуби процідив:

— Коли не здатні, — відійдіть від стерна — нам потрібні люди, які б вірили у силу і все виконували вчасно.

Мурдин стратив рівновагу:

— Люди потрібні — люди, але де вам знайдуться такі дурні? Де? Питаю?

— Я говорю, значить — знаю!

Перед Дуком стояло завдання великої ваги — напружити всі сили і до 5 жовтня — за 8 день — забетонувати 124 куці складального цеху, одного з найбільших гігантів, одного з найбільших цехів ХТЗ.

Мурдин, набігавшись очевидно до смаку по кімнаті — нарешті присів. Очі блимали недобрими вогниками:

— Ти тільки, Митько, подумай — маємо забетонувати по 20 купців щодня, це неможливо зробити з таким числом робітників, я відмовляюся... Я подам тобі пропозицію, — Митька помітив, як під вусами Мурдинові сколихнулася прихована усмішка, — я подам тобі пропозицію — повторив Мурдин — дай мені ще 12 бетонярів, тоді я напевне докінчу, коли буде сприятлива для роботи погода. — Він улесливо виговорив останні слова. Усмішка розлилася хвилиною по сивих уже Мурдинових вусах...

— Ще 12 бетонярів? — запитав Митро.

— Це неможливо — так, неможливо! — Митька згубив рівновагу. Він був ображений пропозицією Мурдина. Обличчя йому почервоніло. Очі блищали гнівом. — Бетонярів вам досить — коли робити по-ударному, набаляяти ні в якому разі! — кинув Митька, по тому суворим голосом вів далі: — Мурдин, покинь пост, ми знайдемо спритніших людей — ви старі — ви старого закалу, ви не зробите того, що ми вимагаємо від вас! Я знаю — ви кваліфіковані, але ви звикли до старих темпів — і перебудуватися на ходу на сьогоднішні темпи ви не можете — я бачу це на ділі! Нам треба спішно.

Мурдин сидів тихо. Митька замовк. В кімнаті тиша. Було холодно. Митька, одягнутий в легку спецовку, мерз. В очах маячив великий сірий складальний цех, високе риштування і купи старого каміння.

Все стояло в його очах, наче він зараз його бачив перед собою. Мурдин почав нервово крутити свої сиві гострокінцеві вуса.

Потім тихо розсміявся.

— Находьте швидкороба — побачите, що вони вам нараблять. Ех, голови ваші гречані. — Мурдин мислив:

— Що можуть зробити нові спеці? Вони не здатні до практичної роботи! Хай покрутяться, а потім знову скинуть шапку перед Мурдином, — знову будуть просити його ласки.

Двері гупнули, і Мурдин легкими кроками вийшов з контори. Вийшов на шосе і став у чергу, чекаючи автобуса на Харків.

Другого дня Митька побував скрізь.

Був у Будкомі, був у Головній конторі, в партосередкові — скрізь, скрізь.

Хоч цілий день дріботів дощ, хоч був увесь ранок у сірому тумані — Митька бігав. Справу з Мурдином треба ж розв'язати. Будком заявив: „визнаємо Мурдина непридатним, але заступника дати не можемо“.

Митька біг у свою контору і розпатлано думав: „не вже ж Мурдинові слова будуть правдиві? Ні, цього не повинно бути. Це буде злочин! Вихід треба шукати. Шукати найскоріше. — В голові летіло все. Його студентське життя в будівельному технікумі промайнуло теплим струмком у голові. І нарешті, прибігши у свою конторку, сів. І так раптом вирішив: кинути свій пост і піти на Мурдинове місце.

— Бий по Мурдину — відкидаю його від керма й стаю сам. — Митька схопився і вискочив за двері. Через кілька хвилин він був тут. Кинув собі, — Будком ухвалює — завтра на бетонування, завтра я буду робітник, буду людиною штурму.

Другого дня сірий складальний цех прийняв на своє рихтовання Дмитра. Ішов дощ. Цей день був іспитом.

Не зважаючи ні на що, Дмитро робив із своєю бригадою завзято.

Тут працювали навипередки. Так, робили. Робили ударно. Відпочивали мало. Завзятість грала в кожного.

Група Дмитра — група ударна.

Перша в бетонуванні. Наслідки ударної роботи — перевиконання плану.

Дмитро зі своєю бригадою допоміг 8 дільниці стати першою в роботі на Тракторобуді.

1 жовтня. Дмитро скінчив бетонування. Виконали. План намічав кінчити п'ятого.

Принесли записочку, таку маленьку, але з важливою справою. Розгорнув і читає — написано швидко — більшовицькою рукою:

„Тов. Дук!

Ви повинні пристати до групи Марусіна й бетонувати завзято. Вітаємо з дострочним виконанням плану“.

Внизу знайомі розчерки.

„На роботу, на роботу“ — гукав другого дня Дмитро в Марусіна. Весела зустріч і знайома робота.

Штурмова ніч. Це ніч 5 жовтня. Напередодні цієї ночі Митька завзято говорив:

— Ми йдем на роботу, ми повинні закінчити з честю почате нами діло. Ми йдемо на штурм ночі.

Батальйон Марусіна вийшов на бій.

— Переможемо, виконаємо дострочно бетонування! — часто виривалося з вуст марусінців. Ніч була шалена. Робота, якої ще не бачив Тракторобуд.

Цієї ночі бетонування ще не кінчили.

Друга ніч — кінець бетонування механічно-складального цеху. Гули бетономішалки, сотні електричних вогнів освітлювали складальний.

Кінчили марусінці — запалили п'ятикутку — знак перемоги.

Про ударну роботу марусінців розповідатиме мармурова дошка, що замурується у кам'яні стіни складального цеху. Будком похвалив Митька за вперту роботу.

Одного дощового листопадового дня Митька зустрів Мурдина. Блиснули очима. Холодно привіталися.

— Не думав, що ви такі завзяті, молодці, і я бачу вашу перемогу — Мурдин ці слова видавив. Опустив голову. Митька обернувся і пішов навмання прямо на купи червоної цегли. Мурдин стояв нерухомо. — „Так, вони перемогли“.

Очі в'ялися в стелю. Як? Трудно підібрати влучний спосіб. Але... так покинути, так йому подарувати — ні... не буду я Мурдином. Він комса... Ну що? Ех, порядки. Олівець у Мурдиновій руці нервово бігав по аркушу паперу.

„Хто перевів мене з бетону сюди за стіл за писарчука? він“. А згодом увійшовши в себе писав:

„Лідо Михайлівно!

До вас прохання. Видрукуйте у вашій газеті (де ви секретарюєте) осьього дописа. Потрібно обов'язково. Коли буду в місті, буду дякувати“.

— Вікторе Павловичу, вас кличуть бухгалтер! —

Підвів голову, перед ним стояла кур'єрка. Папірець одсунув в бік. Нараз тихо гукнув: „йду“.

— Говорили, щоб зараз, — напосіла кур'єрка.

— А, зараз? — лінувато перепитав Мурдин і кинув на кур'єрку холодний погляд. Встав і пішов.

А папірець лежав на столі. Кур'єрка читала, читала, але не могла розібрати канцелярського почерка.

Бачила, що кілька разів було писано великими літерами „тов. Дук“.

— Залишив записку Митьці — подумала.

— Але чому ж не сказав — мабуть забувся — треба передати — це ж не первина.

А згодом, побачивши в коридорі Митьку, кинула й солодко всміхнулася.

— Дай — де?

— Зараз, — і кувирком покотилася в Мурдинів кабінет.

— На, читай! — подала Митьці.

Митька, смікчись, почав читати, але потім кур'єрка побачила, як усмішка хвилию спорснула з обличчя. Обличчя стало суворе. Пахло чимсь недобрим.

— Що? — спитала кур'єрка. Митька скінчив читати.

— Читай!

— Не доберу!

Митька нервово почав читати: Зав. бетонною частиною на Тракторобуді систематично пиячить. Роботи не виконує. Грубо поводитьсь з робітниками. Помічаються факти виявлення правого ухилу.

— Хотів спровокувати, — на обличчі у Дмитра чомусь в'ялість.

— Насте, коли ворог не здасться, його б'ють — ставка Мурдина тепер бита, хай тепер відповідає за цю підлість, що ось тут писав.

— Хотів спровокувати, — задумливо повторила Настя і зникла за дверима.

— Так! — сказав Митька, але Насті вже не видно.

У вікні [замаячили постаті. Глянув: попереду швидко йшла Настя, а ззаду чоловік у чорній формі.

— Вона виконала обов'язок кур'єра, — подумав Митька і направився в кімнату, де був Мурдин.

А Р К А Д І Й М І К У Н І С

н а р и с

Наше життя надзвичайне. Ми розучилися дивуватися, бо кожний новий день приносить нам надзвичайні новини, що в них ми не повірили б колись. Для нас немає нездійснених мрій. На шляху нашого могутнього зростання стоять маленькі постаті маленьких непомітних людей, що творять його, постаті героїв.

Про них повинні всі знати.

Восени 1930 року Київський Райком ЛКСМУ мобілізував 21 комсомольця для роботи на будівництві Харківського тракторного заводу. Серед цих комсомольців був Аркадій Мікуніс.

У Києві Аркадій вчився на робітфаці. До інституту лишився всього один місяць, але Райком сказав:

— Треба їхати.

І Аркадій поїхав, не забувши й на хвилину про те, що він комсомолец, про те, що його особисті інтереси — в інтересах громадських.

Мікуніс пішов додому, склав скромний гардероб робітфаківця в баул і за кілька хвилин, разом із своїми товаришами, сів у вагон.

На прощання представник Райкому сказав:

— Ми маємо надію, що наші комсомольці не підкачають. У Харків ми посилаємо крапих. Будуйте Харківський тракторний. Доводьте Європі, що наші темпи які трохи не нижчі за їхні.

І комсомольці сказали коротко і точно:

— Ми допоможемо збудувати вчасно. Жадного дезертира не буде в наших лавах.

Поїзд рушив, несучи на Тракторобуд новий заряд комсомольської енергії.

Хто ж такий Аркадій Мікуніс, той самий Мікуніс, що про його рекорди в муруванні знає вся будівля тракторного? Та що там будівля! Увесь СРСР чув про палкого комсомольця, що швидко як ніхто вмів підносити стіни соціалістичних заводів.

Народився Мікуніс 1909 року в сім'ї паркетника. 33 роки старий Мікуніс укладає блискучі паркетні шашки. Добре знає він, як важко неосвіченому, тому з самого малечку почав учить Аркадія.

Шість груп закінчив Аркадій, два роки попрацював разом з батьком на паркетах. Не сподобалися паркети. І в 1925 році потрапляє він в броню підлітків Київського комунгоспу вчитися на муляра.

Тепер вчитися на муляра просто, а в 25 було ще не так добре. Довелося Мікунісу покуштувати і штурханців і по цигарки побігати, але там дістав він те вміння примусити себе змагатися й перемагати, що зараз поставило його в лави рекордсменів Тракторобуду.

У Києві Мікуніс будував багато. Починаючи з машинових відділів водогону і кінчаючи кінофабрикою.

На будівлях 1925 року вступив він у комсомол, а в 1930 поїхав виконувати наказ райкому на ХТЗ.

* * *

У вагоні, де сидять київські комсомольці, відбувається зібрання. На порядку денному лише одне питання.

— Як житимемо на ХТЗ?

Першу частину резолюції вже ухвалено.

— Будемо просити, щоб дали помешкання усім разом. Щоб не розсипалися в різні боки.

Але друга частина резолюції складніша.

А далі що? Що нового в побуті ми зуміємо зорганізувати? Як організуємо своє життя так, щоб прийти на будівництво, віддавши йому максимум своїх знань і енергії. І постанова виникла сама собою:

— Треба зорганізувати комуну.

А як її організувати?

І там у вагоні Київ-Харків вироблено основні засади життя і статут комуни київських комсомольців.

Про комунку десятого барака кажуть:

— Зорганізувалася тракторобудівська комуна, ще не приїхавши на Тракторобуд.

І комуна може бути зразком для дуже багатьох комун Тракторобуду.

Щоб не повертатися до неї потім, гляньмо зараз що являє собою ця комуна.

Два довгих ряди ліжок попід стінками, чисті вікна прикрашені плякатами, портретами та льозунгами стіни, чорносізе коло гучномовця, оце й весь загальний вигляд комуни.

Дисципліна у комуні зразкова. Ніде не побачите неприбраного ліжка, як це можна побачити по інших бараках, долівка завжди чиста, плякати не висять криво — косо, а видно, що комунари слідкують за своїм житлом.

І дійсно тільки такий добре організований та дисциплінований побут міг дати найкращих ударників виробництва, таких як Мікуніс, Зайцев, Абрамсон. Чим пояснити те, що ніхто з комунарів не має прогулів і запізень на роботу? Крім всього іншого, ще тим, що побут у комуні налагоджено так, що кожен комунар підтягає свого товариша, що кожен комунар вважає запізнення на роботу за ганьбу для всієї комуні.

От в таких умовах живе муляр Аркадій Мікуніс.

* * *

Ліворуч від основних цехів Тракторного заводу величезними брилами заліза, бетону і цегли підносяться корпуси соціалістичного міста.

У 1932 році більша частина робітників ХТЗ житиме в нових будинках соціалістичного міста.

І от на будівництво цих корпусів, восени 1930 року, і кинули київських комсомольців-мулярів.

Шість поверхів мають корпуси. Не один вагон цегли треба привезти для них. Цеглу, привезену вагоном, перевантажують на маленькі вагонети, і потужний бавкрафт тягне їх на саму гору. А на самій горі, там, де віє холодний осінній вітер, працюють київські комсомольці.

Ось з краю кладе стінку Мікуніс, високий смуглявий хлопець, далі Зайцев, завзятий синьоблузник, далі Абрамсон, присадкуватий, але надзвичайно швидкий на рухи, і стіна помалу, але упевнено лізе і лізе на штурм неба. А разом з стіною підлазять угору й мулярі, переставляють риштовання і знову женуть угору, червону, вкриту плямочками розчину, стіну.

Норму мурування на одного муляра на Тракторобуді встановлено 600 штук цеглин за вісім годин, але на житлобудівництві ніхто цієї норми не витримував. Холодком не кваплячись клали так триста-чотириста.

І старі мулярі, що ввесь свій вік звикли працювати на хазяїна, частенько сміялися з комсомольців у перервах між роботою.

— Ех ви! Комсомолія! Мало каші ще їли нас учить. От нам доведіть, як то треба по тисячі класти, от тоді ми вам повіримо. А ляпати губами зможе всякий.

І комсомольці рішили довести, що можна вкласти тисячу за вісім годин.

Одного ранку Зайцев, що був за бригадира комсомольців, оголосив.

— Сьогодні побачите, скільки ми вкладемо.

Старі мулярі посміхалися, кивали на комсомольців і помалу бралися за кельма.

А комсомольці взялися гаряче. Треба було зарекомендувати себе, і свою роботу, треба було підняти авторитет своєї бригади, і тому руки бігали як шалені і все швидше рухалося кельмо, підхоплюючи шматочки розчину, що вилазив з-під щойно покладених цеглин.

У перерві підходило дивитися дуже багато народу.

Дивилися, хитали головами і відходили набік.

Ще ніхто на житлобуді не бачив так швидко і гарно виведених стін. Де-не-де ще казали:

— Це до обід. Вони вже вхекалися. От побачиш далі. — Але й після обід комсомольці не здали темпів.

Стіну вивели дуже швидко. За сім годин бригаді вже нічого було робити і замір показав, що трое комсомольців — Мікуніс, Зайцев і Абрамсон поклали 3.600 штук цеглин.

Це була перша перемога Мікуніса і комсомольської бригади киян.

* * *

Кінчалися цегляні роботи на корпусах житлобуду. Комсомольців перекинули на промислове будівництво, де зосереджувалася головна увага усіх організацій.

Тоді розпочалася зима. Шалений вітер з снігом і без нього залазив під'одяг, колов тіло наче голками, але все ж монтажники залізних конструкцій виходили, скріпляли, знютовували, зварювали залізний каркас ковальського цеху.

Мороз доходив 30 ступенів, але ніхто з монтажників-комсомольців не втік додому на пічку. З закушеними губами віддирали від заліза примерзлі руки, але місця свого не кидали.

І з них брала приклад бригада мулярів, перекинута з житлобуду.

Готовий каркас кузні світив голими ребрами, і тоді прийшли цілі групи мулярів нарощувати на ці ребра цегляне м'ясо.

Комсомольці, беручи приклад з монтажників, не хотіли здавати своїх позицій, і комсомольцям-мулярам на кузні прийшлося чи не найгірше. Серед мулярів, гостро дефіцитної на Тракторобуді професії, почали виникати дезертирські настрої.

— Холодно дуже, а спецовки не дають.

З спецодягом тоді був прорив. Та це не збило з правильного шляху Мікуніса та його бригаду. В той час, коли інший скиглив би і нидів, жаліючись на холод, Мікуніс і бригада дбали про те, як би краще розгорнути соцзмагання і ударництво на кузні, що тоді дуже відстала муруванням.

Умови були дуже погані, але мурувати було треба якнайшвидше. І от комсомольці беруться до цієї справи. Вони всі оголошують себе ударниками. Та не тільки оголошують, але й доводять. Тоді коли муляр-пересічно клав 300-400 цеглин, комсомолець-ударник клав 700-800. Але комсомольці на цьому не зупинилися. Вони подбали про те, щоб усі намагалися збільшити продуктивність своєї праці.

Для цього зроблено спеціальні дошки, де щодня відзначалося, хто скільки вклав. Таким чином, бригада, що навіть нікого не викликала, все ж була втягнута в змагання, бо показники бачили усі бригади, і роботу бригад було легко порівняти. А разом із порівнянням відсталу бригаду підтягали, і вона вирівнювалася.

Комсомольці пішли далі. Вони викликали на змагання найстаршу і найкваліфікованішу бригаду мулярів Сафонова.

Знову ніхто не вірив у можливість перемоги комсомольців, і знову комсомольці перемогли.

Це була остання штурмдекада березня. Кінчалися холоди, і в повітрі запахло весною. За оцю всю роботу, що була проведена в надзвичайно поганих умовах:

НАКАЗ

ПО 2 ДІЛЬНИЦІ ІНДУБУДУ...

... ТОВАРИШЕВІ МІКУНІСУ ЗА ПІДНЕСЕННЯ СОЦЗМАГАННЯ І ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ВИНОСИУ ПОДЯКУ.

Нач. індубуду ЧЕРЕНОВ.

Ця похвала від начальника індубуду влила нові сили в руки мулярів-комсомольців.

Саме з цього моменту і починається найшаленіша, найупертіша боротьба за рекорди.

Перша ластівка скоро з'явилася.

На кузні тоді клали стовпи. Це робота дуже морочлива, бо кожную цеглину треба дуже акуратно ставити, і швидкі темпи завжди позначалися на якості такої роботи.

Перший рекорд встановлено саме на стовпах.

На кузні побачили, як швидко й гаряче взявся Мікуніс виводити стовп, і всюди полізло шепотіння.

— От дивіться, як він стовпа скривить.

Але години минали, а стовп ліз і ліз угору, і ніхто не міг закинути найменшої дрібниці якості роботи Мікуніса.

Того дня Мікуніс дав 800 цеглин. Це число, ще нечуване при роботі на стовпах, послужило гаслом для дальшого розгортання соцзмагання.

Через кілька днів бригадир Зайцев дав на стінці 1000 цеглин. Це почала підноситися хвиля соцзмагання, що за якийсь час захопила усю кузню.

На другий день відбулося змагання, що його слід описати докладніше.

* * *

Фомін, один із найкращих мулярів, що працювали на кузні, підійшов до Зайцева і сказав:

— А ну давай сьогодні позмагаємось.

Це було саме на другий день після того, як Зайцев склав тисячу, і Фомін, знаючи це, нарочито викликав його, щоб вимотати ще більше.

Зайцев відповів:

— Ні, сьогодні не хочу.

— Чому це?

— Не хочу та й усе.

— Що? Кишечку учора перервали?

— Отакі ви рекордсмени!

— Ай комсомолія!

Зайцев був злий. Сьогодні уранці чомусь в їдальні нікому не дали їсти.

— Сказав сьогодні ні, завтра змагатимемось.

Трохи віддаля стоїть Мікуніс. Стоїть, і будівля помалу крутиться йому перед очима. Річ у тім, що він сьогодні хворий. Зараз він стоїть і вираховує свої сили. Чи все таки стати працювати, чи прямо йти в поліклініку.

Очевидно Мікуніс вирішив, що працювати [він не зможе. У голові йому щось стугонить, а в очах бігають зелені плямочки.

— Ай комсомолія!

— А ну про що там мова? — І Мікуніс поміалу йде до великого гурту, що оточив Зайцева і Фоміна.

— Так не будеш?

— Не буду.

— Чому?

Зайцев і справді не знає добре, чому він зараз не хоче змагатися. Спочатку почував себе стомленим, а зараз уже просто держиться свого слова.

— Ех ви! Комсомолія! А ще рекорди ставите.

Тоді Мікуніс підходить до Фоміна і каже:

— Будеш змагатися зі мною? — Він блідий, і в очах йому ще бігають зелені плямочки, але зараз він намагасться забути їх.

— Будеш?

— З тобою?

— Да.

— А ти чого як п'яний?

— То не твоя справа. Ну, будемо?

— Ну, давай.

Фомін відходить до свого гурту, і звідти чути:

— Ех і зажену я його!

— Слабо, браток.

— Він же з перепоею.

— Дура. Не з перепоею, а хворий — обриває Фомина старий муляр — як заженеш, то тільки тому.

За п'ять хвилин Фомін і Мікуніс стали до роботи.

Крутиться голова Мікунісові, але руки давно звикли працювати самі, і тому все таки встигає за Фомином Мікуніс. Але до обід перегнав Фомін на цілий ряд, тобто на 50 цеглин.

Усі мулярі пішли обідати, а на кузню прийшов редактор листівки „Удар“ Роман Вуль — маленька людинка у чималих окулярах. Він походив по кузні, розпитався щось у виконроба, записав у книжечку і пішов так само непомітно як і з'явився.

По обіді Мікунісові покращало. Зникли зелені плямочки з очей, не стало гудіння в голові, класти цеглу він почав так, начебто з ним нічогосінько і не бувало.

На роботу приходили подивитися, але нічого особливого там не було, очевидно, на цей день рекордами не пахло.

Швидко по обіді Мікуніс наздогнав Фомина і почав його випереджати. Тепер Фомін, що витратив багато енергії, тоді як переганяв, уже не зміг знову натиснути. Незабаром Мікуніс перегнав його на один рядок, а далі й більше. Навколо хлопців лунало.

— Ну як Фомін? Загнав?

— Хо-хо! Зажене!

— Ось зараз.

— О, брат. Комсомол хоч хворий, а б'ється.

— Фомін! Нажми браток!

Для того, щоб все таки не дати Мікунісові власти тисячу, він видумав нову штуку.

— Мікуніс!

— Да.

— В тебе курить есть!

— Єсть.

— Давай закуримо.

І вони закурювали, а хвилини, дорогоцінні хвилини, пролітали і падали в безвість.

Покуривши знов ставали до роботи, і знов через ряд Фомін пропонував закурити.

Того разу Мікуніс не зрозумів, у чім тут річ, а коли зрозумів, було вже пізно.

Гудок сказав про шабаш.

825 цеглин у Мікуніса і 775 у Фоміна, от були наслідки змагання.

З цього приводу Вуль сказав:

— Скоро у нас будуть рекорди, — і помахав над головою пачкою листівок, — не я буду, якщо оце не заїсть Мікуніса. А там було надруковано.

Учора на кузні два мулярі — комсомолец Мікуніс і Фомін А. змагалися на найбільшу кладку. І той і другий тисячі не дали, вклавши за 6 1/2 години 850 цеглин. Результати не дуже гарні. Тисяча і не менше — ось завдання „Удару“.

І Мікуніса заїло. Ввесь час під чорним вучерявим волоссям ворухилася думка.

— Як же так? Адже я хорий працював. А в „Ударі“ про це нічого не написано. Не добре вийшло. Ну, завтра я їм доведу, що значить ударник-комсомолец.

А виконроб Коваленко розказував про це змагання всім і кожному. Любив він говорити закрутькуватو:

— Приємно було дивитися, як б'ються лев з тигром.

На другий день Мікуніс вклав 1200 цеглин.

Ніхто не сподівався такої цифри. Та й взагалі це було число ще нечуване на муруванні в ковальському цеху. І оце число дуже вплинуло на всі інші групи мулярів, що працювали на кузні.

Старі бородаті мулярі здивовано дивилися на високого смуглявого Мікуніса, уважно, навіть більше як уважно, роздивлялися якість його муровань, але тільки руками розводили, причепитися не було до чого.

Листівка „Удар“ зразу розказала всьому будівництву про нову перемогу на фронті мурування.

Комсомолец Мікуніс вклав 1.200 штук цегли, якість кладки цілком задовільна. Вітаємо героя. Мулярі! Домагайтеся нових рекордів!

На кузні ця перемога справила дуже велике враження. Усі групи кузні підтяглися.

Старі й молоді почали потрошку підтягати свої гайки. Результати позначилися дуже швидко. Кузня потроху стала виходити з прориву на муруванні.

* * *

Будівництво готувалося до другої партконференції. Кожна дільниця висовувала щодень кращі показники, щоб мати почесне право відрапортувати конференції про свої перемоги.

Райком комсомолу разом із київськими мулярами вирішив дати конференції доброго подарунка.

Два найкращі мулярі з київських комсомольців, Аркадій Мікуніс і Володя Зайцев, узялися виготовляти цей подарунок.

У кузні тоді закладали мури. На величезні двотетові балки накладали цеглу. І от на цю роботу стали Мікуніс і Зайцев.

Ряд по ряду, швидше й швидше заповнялося величезне вікно між залізними балками. Чимраз вище підходило мурування і дедалі незручніше було класти.

Спочатку Мікунісові довелося присісти, потім напівлягти, потім лягти зовсім, але темп кладки майже не зменшувався.

Мікуніс і Зайцев давно збилися з рахунку. Обидва не знали, скільки вони вклали, і тільки веселі погляди комсомольців з Райкому свідчили про те, що вони покищо не підкачали, і кельмо швидше бігало в руках, і цеглини швидше літали в повітрі.

„Удар“ відрапортував усьому будівництву, а Мікуніс другій партконференції Тракторобуду.

Новий соціалістичний рекорд!

Товариш Мікуніс за сім годин уклав 1.450 цеглин. На стінці у дві цеглини. Останні 500 штук товариш Мікуніс укладав у надзвичайно незручному становищі.

Але комсомольці на цьому не спинилися. Комсомолія Тракторобуду відчитувалася на бюрі ЦК ВЛКСМ про свою роботу, і до цього звіту Мікуніс додав ще один пункт.

На бюрі ЦК відрапортував він про нову перемогу.
— 1.800 цеглин за вісім годин.

Це уже був світовий рекорд. Нідє в Америці, нідє на будівлях цілого Радянського Союзу мулярі ще не показували таких рекордів, що їх домігся Мікуніс. Тоді про його вже заговорили по газетах. Звістку про 1.800 передано пролетарям усього Радянського Союзу.

Я мав розмову з Мікунісом уже після рекорду, і між іншим спитав.

— А як ти гадаєш, скільки можна вкласти, добре нажавшись?

Він подумав і сказав:

— Тисячі дві.

— А більше?

— А більше? Доведеться змінити умови. За теперішніх умов більш за дві тисячі не покладу.

Погляньмо, як же працює Мікуніс, щоб зразу побачити оці умови, що їх довелося міняти. Біля муру, що його виводять, встановлюється риштування, по якому ходять мулярі. Це риштування мусять завжди робити теслярі, але дуже часто трапляється так, що підносити його вище доводиться самим мулярам, а на це йде час.

Далі: розчин, що на ньому кладуть цеглу, доводиться розмішувати самим мулярам. При доброму інтенсивному муруванні розчину йде дуже багато, а на те, щоб його розмішати, теж іде чимало часу. Козоніс приносить і скидає цеглу прямо на поміст, а для того, щоб її підняти, доводиться нахилитися за кожною цеглиною. От за таких умов Мікуніс поклав 1.800. Ясно, ще треба було ще більше раціоналізувати оцей процес, і тоді можна було говорити про нові рекорди.

Але як же за таких умов Мікуніс клав 1.800?

Справа в економічності рухів. Жадного зайвого руху не робить він, коли мурує. Він не хапається. Спочатку рухи його можуть навіть здатися повільними, але це лише на перший погляд. Справді це доведена до максимуму економія рухів.

Відгуки на новий рекорд покотилися по будівлі, набравши зовсім нечуваних до цього часу форм. Дві групи мулярів Балицького і Лося взялися змагатися, поставивши контрольним числом 2.500.

Лось і Балицький ішли шляхами найбільшої раціоналізації, запровадивши цілий ряд змін у процесі му-

рування. Наприклад: цеглу їм подавали прямо в руку, розчин розмішувала спеціальна розчиномішалка.

І результати такої раціоналізації позначилися відразу. 2.754 цеглини на муляра — ось результат добре організованого змагання.

І у листівці „Удар“, що рапортувала про нову перемогу, у куточкові притулилася ще одна замітка.

Виклик приймаємо!

Виклик Балицького на змагання в муруванні приймаємо. Висуваємо зустрічний — 3 тисячі на муляра. Чекаємо призначення терміну і місця роботи.

Зайцев, Мікуніс.

На той час уже майже вся група київських комсомольців роз'їхалася. Зайцева послали в Москву, інших ще кудись і найстаршим залишився в бригаді Мікуніс.

На це змагання вийшов він разом із двома молодими мулярами — Заваницьким і Пугачовим. Ще чіткішою організацією праці домігся Мікуніс нового рекорду — 3.579.

Заваницький і Пугачов, молоді мулярі, показали теж дуже гарні результати: 2.100 один і 1.725 другий.

Після цього рекорду підносники цегли почали відмовлятися працювати з Мікунісом.

— Працює як машина. Не вженешся. — Але це скоро зліквідували. Підносники, що хотіли разом з Мікунісом поставити світові рекорди, скоро знайшлися.

Звістка про новий рекорд швидко розійшлася по всьому Союзу, і подекуди в неї навіть не повірили. Наприклад, у Москві сказали:

— Це неможливо. Ми віримо в те, що можна підвищити спроможність бетономішалки і дати шалену кількість замісів, але в це ми не віримо.】

І щоб переконатися, москвичі приїхали в Харків. Вони потрапили на найцікавіше змагання, що його організував райком ЛКСМУ.

Четверо мулярів змагалися, поставивши контрольною цифрою 4.000.

З міста привезли кінознімальну групу, що весь час заважала працювати, і лише її діяльністю, можна пояснити те, що Мікуніс не дав 5.000. Але підійшов він до цієї цифри зовсім близько.

4.773 — ось нове досягнення Мікуніса.

10 цеглин на одну хвилину.

Москвичі оглядали роботу, москвичі оглядали якість роботи, але причепитися не було до чого. Четверо московських робітників і двоє інженерів поїхали додому розказувати і переносити досвід Мікуніса на свої будівлі.

* * *

Я розказав про рекорд самого Мікуніса, але його ні в яким разі не можна вважати за рекордсмена у гіршому розумінні цього слова. Не було жадного змагання, щоб Мікуніс вийшов на нього сам, не ведучи за собою своїх товаришів.

Це Мікуніс зміг досягти того, що його бригада давала не менше від тисячі на чоловіка, тоді коли всі інші бригади давали 500 — 600. І в цьому найбільша його заслуга.

* * *

На Тракторобуді багато фізкультурників. Кожного вечора збирається тракторобудівська молодь на спортивні майдани розминати м'язи, стомлені важкою ударною роботою.

Тут на спортивному полі набирає молодь нових сил для будівництва. Тут гартуються м'язи і виробляється поривання до перемоги.

Мікуніс теж не обминув цієї ділянки.

— Дуже багато допомогла мені фізкультура, — каже він, — без неї я не зміг би зробити так багато, а то прийдеш додому, то стовечку потягнеш, то з братвою позмагаєшся і добре почуваш себе.

І справді, весь Мікуніс високий і тонкий, нагадує пружину, що кожна хвилину готова до роботи. М'язи, треновані фізкультурою і роботою, ніколи не зрадять Мікуніса.

Є ще одна причина успіхів Мікуніса.

Він уперто вчиться.

Зараз він на третьому курсі робітфаку.

Через кілька років з нього буде інженер, і ми маємо всі підстави гадати, що інженер з Мікуніса буде не гірший, ніж муляр.

Зав. робітфаку висловлюється про нього якнайкраще.

— Надзвичайно уважний до навчальних справ, гарне відвідування, гарна успішність. Взагалі ударник, якби всі були такі. І я певний, що за кілька років з Мікуніса буде інженер, справжній радянський ударник-інженер у цілковитому розумінні цього слова.

* * *

Ленінськими днями найкращі ударники Тракторобуду пішли до партії. Парторганізація за ці дні набагато виросла.

Пішов до партії в ленінські дні і Мікуніс.

Комсомолія Тракторобуду може пишатися з того, що саме в її лавах викувався такий ударник-партієць.

Уранці я бачив Мікуніса на будівлі. Перед вечором я бачив його на робітфаді. Пізно ввечорі я бачив його у степу. І дивуешся, звідкіля береться у людини стільки енергії.

Але нема чого дивуватися. Соціалістичне будівництво спонукає людину доцільно використовувати кожен хвилину свого часу.

Мікуніс має силу навантажень комсомольських і громадських, Мікуніс вчиться, Мікуніс ставить рекорди, Мікуніс встигає піти гуляти в степ. Поєднати все це так, щоб одне не заважало одному, може лише людина, що пройшла через горно соціалістичного будівництва.

Коли я пишу оце про Мікуніса, я зовсім не певний того, що ось зараз, цієї хвилини, Мікуніс не встановив нового світового рекорду, вклавши 5000.

Червень 1931 р.

В І Р Ш П Р О Р О Б О Т У

Мороз — тридцять три,
сніг мов шматочки скла —
Гостряками
                    обличчя ятрить.
Вітер
                    стихне на мить
і знов
                    гостряки в обличчя жене
і зло
                    снігом обкутує ферми.
На будівлю
                    прийшов інженер.
— Товариш прораб!
                    — Може кинем тепер ми?
і відповідь тиха і ясна:
— Хлопці,
                    а завтра ж термін.
Я знав,
                    що до завтра
                    нам треба здати
ковальського цеху
                    залізні мережива.
Що за тиждень
                    тут будуть стояти варстати:
Але...

Обличчя кров помережила.
Мороз — тридцять три.
Б'є вітер.
Сніг шкіру з обличчя
шматочками видер,
і десь усередині
думка:
— Покинь.
А на грудях у мене
КІМ.
— Ну добре. Я кину.
А далі що?
Свистатиме вітер
в мереживі щогл,
і буде стояти
нескінчений цех,
і скажуть про це:
— ти дезертир.
Я більше не думав.
Я просто узяв
рукою замерзлою молоток,
і рушила вгору
бригада уся,
і не спинився ніхто.
Мороз — тридцять три.
Б'є вітер.
Сніг шкіру з обличчя
шматочками видер.
Але нам
не можна
спинитись в бою.
Тому, що відсталих
б'ють.

САНЬКО ВЕРБІЙ

С Б О Г О Д Н І

Сьогодні, як вчора,
гудок прогудів,
годинник рахує
хвилини:
сьогодні, як вчора,
ми, молоді,
забули надломлені
спини.
Забули утоми
минулого дня,
хоч тіло від праці
щеміло,
та день не прийшов,
роботи ніщо не спинило.
Сьогодні, як вчора,
праця нас жде,
як вчора
нас кличуть машини.
Сьогодні, як вчора
дзвенять і гудуть
людьми уквітчані
стіни.

І кожна істота —
невпинний борець,
що вперто вперед
йде сміло.

І кожна істота
завзятий творець
нового, великого діла.
Сьогодні, як вчора,
гуде паротяг,
сплавляючи дошки
на склади.

Сьогодні, як вчора,
полощиться стяг
на ньому:
— ударні бригади!

В О Г Н І   Г О Ф М А Н О К

Гаряче повітря насичувалося випарами спітнілих розігрітих тіл. Робітники й робітниці, слухаючи доповідь директора, наче вrostали в дошки міцних стільців. Інколи в густе повітря з грудей невсидливих дівчат та хлопців вилітало слово чи два, а то й смішок, це — зрідка, а взагалі ж було тихо. До вікон тупилося обличчя осінньої ночі й сльозливими очима зазірало в кліюб.

— Товариші, — підвівся голова зборів, — доповідь про промфінплан на особливий квартал для нашої цегельні закінчена. Як, будемо давати запитання чи почнемо обговорення?

— Давай обговорення!

— Запитанн...

— Тихше, я не глухий. Проголосуємо, хто щоб запитання зараз? Так. За обговорення? Більшість. Хто має слово?... Давайте розкачуватися.

— Мороз прохає слова.

— Не бевкай за других, у Мороза й свій дзвін як гучномовець.

— Баби, починайте рептюхи. Порозсідалися мов капуста на грядках.

— Ой, Степане, язик у тебе до бабів довгий, а як висловитися, за зуби ховається—до пуца присихає.

— Ха, ха, ха... наскочив, Степане?

— Що там за балачки, — гримав голова, — свої збори відкриваєте? Розкачалися... Храмів... Слово має товариш Храмів.

Храмів зняв шапку й, показуючи чорну стерню на голові, почав:

— Моє слово схоже на запитання, я б прохав товаришів, які працюють на печах, висловитися сьогодні, чому пляна по обпаленню цегли виконано на 58%, яке гальмо й що практично треба зробити, щоб повнотою виконати пляна в кварталі, — жовтень - грудень.

— Мало!

— Скажи більше.

— Тихо. тихо. Далі, товариш Дирун.

В червоній цеглевій муці Дирун пролазив наперед— голова зрізаним конусом хиталася на коротенькій шії, низький лоб накривався стружками рудого волосся, а маленькі очі всіхалися, і в них стрибали чуть помітні вогники.

— Запитували тут, яке гальмо в нашій роботі, — почав Дирун, прооравши пальцями волосся, — я гадаю, що адміністрація наша добре знає, чому ми не довиконали пляна по обпаленню. На печах важка праця, дорівнюється праці в шахтах.

— Не розмазуй, а до діла ближче...

— Діло ж, які розцінки у нас за тисячу? Працюємо день як у пеклі, а виробляємо на два карбованці... Зможемо ми підвищити продуктивність праці, коли двох карбованців ледве стає на харчі?

— Вам розцінки і вночі мабуть сняться, шкурники!...

— Скажи про дисципліну, як перерву по три години робите.

— Товариші, до порядочку, — стукав олівцем голова — в нас же збори, а не сходка.

— Рвачі! — вигукнув Дирун, — попрацюйте в камерах, подивимосся, що заспіваете, як заробите півтора карбованця.

— Правильно, Дирун, — доносилося від спецовок, припорошених червоним попільцем.

— Працюємо голі, босі, талонів — не питай, адміністрація — ніякої уваги... А харчі — не здійсмаються руки до праці. Щоб виконати пляна, у мене така пропозиція — адміністрації переглянути розцінки й більше уваги до нас.

Камерники затрепихали крилами долонь, а одяг закурився червоних димом.

— Далі тов. Борозна.

Перед зборами виросла висока постать Борозни. Рівний, ніби з криці вилятий, ніс, стиснуті губи.

— Товариші всім зрозуміло, яке гальмо в роботі по обпаленню цегли? Дирун вийшов з своєю кишенею, сам сховався в неї і давай кричати, — грошей, грошей, грошей! А в практичній пропозиції каже, щоб адміністрація не забувала про його бездонну кишеню. Товариші, давайте трохи виліземо із свого брюха й глянемо очима робітників, хоч і робітники ми сируваті, не обпалені як та цегла по сушках. Візьмемо розцінки. Де на Харківщині цегельня, щоб розцінки були більші за наші? Де вигражують по 20000 цегли в день? Де ви чули, щоб перерва була цілих три години?.. Мало талонів, але — не голі, тов. Дирун. Антрекотів правда, немає, а голодним ніхто ще не був. Треба казати так, як воно є — галасуємо, дощ іде, аж воно й хмар не видно,

сонечко всміхається. Є труднощі в робітничому постачанні, цього ми не повинні забувати, опять же не слід казати, що в вікні лазить слон, а не муха. Киньмо мух, перейдемо до виконання пляну. Зі мною товариші з печей погодяться, що виграшка не збільшиться, коли дати волю рвачам. Погана вилазка. Пошукаймо іншого виходу. На виробництві сирця ударництво та соцзмагання зробило цілу революцію — „авторитетні особи“ пророкували, ніби преси наші більш не вироблять як 18—20 тисяч, а ми, топчучи це пророкування ударництвом й соцзмаганням, виробляємо 35—40 тисяч...

— Не раз на зборах камерників доводили величезну вагу ударництва, товариші слухали, погоджувалися, але... кишень; проклята кишень. Не змогли з неї вилізти, міркували — набавлять розцінки, тоді можна буде й позмагатися, вигражати 30000 за пляном..

— Гарно балакати, йде попрацюй у камері, побачимо, скільки заробиш.

— Бачили вже таких ударників...

— Не кракайте, не треба бути воронами. Моя пропозиція — у зв'язку з тим, що сезон на сирці кінчається, а печі працюють не всі, завтрашнього дня виділити кращу бригаду на одну з печей. Ця бригада каменем ударить по рвачах і сколихне болото мертвечини на печах.

Над головами зграєю піднялися руки, і хвиля оплесків попливла з одного кінця клібу до другого, розбиваючись об береги стін. Дехто з камерників:

— Подивимося, як заплескають на вигразці.

Розгорталося жваве обговорення.

Слова вилітали з горлянок і, то легкими стрілами діставали серця, то каменем падали на голову.

Борозна кинув очима по головах, намацав Лейвіна, секретаря комсомольського осередку, й попрямував до нього, розтинаючи густу хвилю людського тіла.

Збори наближалися до кінця. Директор в кінцевому слові відповідав на запитання.

На стільцях вже багато порожніх місць; дехто починав кльовати в повітря, а Панас—кубовщик, обхопив руками коліно, схилився на повну як подушка бороду й тягнув носом низьку {хрипку} ноту. Непомітно сон пролазив у всі клітини людського тіла, ламав його пружність, а мозок заповнював солодким забуттям... Але — це з борідками.

Молодь — біля хустинок, розкиданих різнобарвистим маком по кльобу, виростили кепки, шапки — природне підбирання входило в свої права — кипіла молода кров, відганяючи сон.

— Товариші, з питаннями, що стояли на порядку денному, закінчено. В кого є об'яви, заяви?.. Давай Лейвін.

— Комсомольці, залишіться на кілька хвилин.

Невеликий струмок голів бурхливо плескався сміхом, жартами, пробігаючи вузькі береги дверей, зникав з очей, розсосаний бараками. Так зникають річки у пустиелях, зустрічаючися з сипкими пісками.

На кону секретар комсомольського осередку — біло-мрамуровий лоб, пасом блискучого дроту відкинута назад волосся, на спецовці сліди їжі крицевих машин — машиністи.

Чоловіка з п'ятдесят комсомольців згрудилося біля кону, десяток червоних хустин.

— Товариші, — почав Лейвін, — не секрет, що на печах прорив. Пригадаймо гасло: комсомолец там, де прорив. Ми організовуємо ударну комсомольську піч.

Ініціатором цієї справи наш комсомолец — Борозна.
Хто з приводу цього висловиться?

— Зрозуміло й без висловів, записуй, і кришка.

— З адміністрацією погоджено?

— Скільки треба чоловіка?

— Погоджено зі всіма — завтра до роботи. Треба підібрати фізично здорових хлопців — праця важка, сами знаєте. Давайте, хто перший.

— Пиши — Борозна.

— Ожіліна Марина.

Вилітали, вихрилися з грудей прізвища і чергою лягали на папірець чорною покрученою ниткою.

— Досить — двадцять два.

— Лейвін, у мене деякі зміни — Зосімова і Вялова, як фізично слабих замінити Шаровим та спортсменом Журавкою.

— Проти змін Чорнова заперечень немає?

— Нема! — лунко розляглося у клібї.

— На цім дозвольте закінчити...

— В мене заява, — вимовив Шаров, підбираючи нижню губу, яка завжди звисала мов у сонної коняки — широкі щелепи свідчили про наявність у Шарова великої сили, — я прохаю не писати мене до списку комсомольської печі, бо на зиму я поїду додому.

— Ха, ха, ха... і вигидає ж, чортів Шаров.

— Хлопці, покиньте жарти, — згортав папірці Лейвін, — час і відпочити.

— Я не жартую. — Здивованням зверталися комсомольські обличчя до Шарова.

— Шаров, ти насправді, а це забув? — В руці Лейвіна папірець, — тут власноручні підписи, що зобов'язують нас залишитися до кінця будівництва Харківського тракторного заводу. Зрозумів?...

— Розумію, але додому поїду.

— В такім разі, товариші, запропонуємо тов. Мишкову, Нач. будівництва ХТЗ, припинити будівництво — бож комсомольці на зиму їдуть додому.

— Ха, ха, ха... Шаров, соромно за тебе...

— Чому їдеш додому?

— Закінчився сезон, на зиму до дому.

— Ясно, — стукнув олівець по столі, — в кого яка думка?

— Людині 22 роки, — здригнулися брови над крицевим носом Борозни, — в комсомолі варився три роки, на зборах виступав, гарно тріпався язиком, але трухління не позбувся. Я гадаю, що бюро підійде до цієї справи так, щоб звільнитися від цього бруду і не мазати ним обличчя осередку.

— Правильно, Борозна.

Лейвін натягав кепку.

— Ясніше дня... На цьому й закінчимо.

* * *

Важкий протяжний подих третього гудка зривав останню завісу осінньої ночі.

Гофманські присадкуваті печі зкам'янілими стоніжками вп'ялися в груди чорноземлі. Під навісами цілі гори цегли-сирцю тиснулися до гарячого тіла печей, утворюючи невеличкий острівець із крутими берегами. Біля печі № 4, в комсомольськiм колі, Онищенко давав пояснення щодо роботи в камерах. В натовпі не можна відрізнити хлопців від дівчат, всі в фуфайках, штанах чорного вугільного кольору, скидалися на матросів, які перед відплиттям пароплава слухають капітанового наказу.

— Тепер, товариші, за мною — закінчивши вступну лекцію, гукнув Онищенко і зник в камері через вузький пролаз в товстій стіні. Живим ланцюгом потяглися чорні матроси — їх ковтала піч.

Під кам'яними склепіннями стелі вздовж камер блищали електричні лампи, на підлози теплий попіл перегорілого вугілля, в боковій стіні врівень з підлогою чорніли проваллями пролази, в них засмоктуються дам і гаряче повітря, наповнене гар'ю перегорілих речовин.

А пустотілі камери, зливаючись одна з другою, утворювали в кам'яноцегляних м'язах печі овальний і безкрай тунель.

— Оце наша шахта, — всміхався Онищенко, — будемо добувати червоного золото. Вигружати почнемо з того кінця.

А з кінця, куди показував Онищенко, з півтемряви випливав кам'яний вулик, в нім червона маса цегли, пронизана диркуватістю для вільного циркулювання гарячих газів, нагадувала вощину.

— Дівчата, лізьте в гору, подаватимете з верхів — після братимемо низи, — давав розпорядження Онищенко.

— Ну, хлопці, за тачки, — вихопилося з кількох грудей.

Загін ударників-юнаків кинувся в тяжку незнайому працю. Зверху вниз поміж руками снувалися теплі цеглини, перехресчувалися в різних напрямках і підстреленими птахами подали на тачки. Гаряче повітря сповнювалося темночервоною пилюкою, шарудінням праці, засмоктувалося розгалуженим носом димососа.

— Є 60, — досить, повезу.

Булавін лагодиться везти. Перед ним доріжка з вузьких залізних плиток струмком розтопленого чавуну вибігала з камери на пляц.

В печінках у камерників сидить оця доріжка — колесо тачки, коли нею править малодосвідчений вигружчик, скочується з плиток, „забурилася тачка“, — кажуть камерники.

— Булавін, не засипся, — блискала згори зубами Настя.

Булавін підняв ручиці тачки і нахилився, щоб рушити вперед. Але тачка, наче в руках невідомої сили, зарипіла, клацнула залізними зубами, нахилилася набік і дощаним кирпатим носом заорала по підлозі, з гуркотом скидаючи з себе цеглу. Курява маленькою хмаркою здіймалася до стелі, затуляючи бліду усмішку лямпочок — сонця в тунелях червоного золота.

— Нічого, без цього не обійдеться... Міцніше в руках, зразу вперед.

М'яко говорив Онищенко, пригадуючи, як 7 років тому він вивчав цю ж абетку.

Руки Борозни мов обценьками стискували дерево ручок.

— Тугенько доводиться. Це ж шістдесят, а як сто, сто десять?

Напружив м'язи — здригнулася кирпата, заскиглила дерев'яними зв'язками, і колесо п'яною ходою рушило по залізній шкірі доріжки.

Тачка увесь час губила рівновагу, рвала Борозні руки, ніби збиралася скинути тягара з своєї спини. Мотуззам надувалися жили, мліють м'язи, дерев'яніють пальці... Вже скоро — п'ять метрів, і пляц. Але колесо, кляте колесо, з'їхало з плитки. Торохкотіння, брязкіт кісток, обпаленої цегли, гулко розкотилися до сусідніх печей, а звідти вибухнуло в повітря.

— Ха, га, го-о-о!..

Робітники з двох протилежних печей ще не розпочинали роботи—з засідки полохливими собаками чекали на здобич, і ось, впіймали.

— Ударники, го-го-о-о!..

— Не доросли ще вигружати.

— Борозна, це не на зборах' язиком виконувати й перевиконувати.

Дехто іржав жеребцями, а Дирун ухопився за живота і до кольок, до нудот реготався.

Залізобетоною впертістю застигли обличчя молодих ударників. В'длива червона пудра, перегоріле вугілля, сморід лізли до рота, носа, очей; пересохла повітря гарячими вустами ссало вогкість комсомольських тіл, вкриваючи сорочки білим солоним порошком.

Але дедалі рівніше качалися колеса, до тачок поверталася рівновага, вони рідше ковиряли кирпатим носом скривавлену цеглою землю. Вузькі пролази не дешево брали з новаків за право нагрузки і вигрузки камер—бокові стіни хапали за руки й, ніби видаючи перепустки, залишали на шкірі печатку з чорних плям гарячої крові.

— Товариші,—вигукував жартівливий Булавін,—моя тачка до перерви мала лівих і правих ухилів на 60%, по перерві 25. Про що це каже чорнобрива Маринка, га?..

В Марини іскрилися очі.

— Про те, що ти не сьогодні, так завтра пристанеш—сили в тебе як у зайця.

— Пусте—сили у тебе докупимо кілограмів зо два... О, клята!.. Четвертий раз гризонула й на однім місці,—скрикував Булавін, діставши від стіни печатку з червоного холодця. Біль голками низав тіло, згустки

гіркості підкочувалися до горла, на губах полинь, але:

— Наша бере,—всміхався Булавін, зупинивши тачку на пляці і починаючи складати цеглу.

— Вигрузили шістнадцять тисяч, для першого дня добре,—підсумовував Онищенко денну працю.

— Хоч і сорочки мокрі,—чулося молоде завзяття,—а старим камерникам носа втремо.

— Не носи будемо втирати, а виконувати пляна—давав поправку Борозна.

Гудок сповіщав про шабаш. Скидавши останню цеглину з тачки, Борозна, стомлений тяжкою працею, схилився на цегляний стовп двохсотки. Звідци мов на малюнку Тракторобуд. Перед Борозною попливли спогади, а далі мов стрічка з кінофільми: січень—білий безмежний степ, життя в вагонах—перших оселях Тракторобуду. Далі—з далекої півночі, з близького півдня плів будматеріал; з різних кінців великого Союзу сунули будівельники. Надірвався, заклекотав у праці степ—гори каміння, піску в мозолявих руках перетворювалися на залізобетон. П'ять-шість місяців, і степ одягся в залізобетонні цехи, будинки соціалістичного міста. Ось—Дніпробуд гнуздає бурхливі хвилі Дніпрових порогів... Магнітобуд... Кузнецькбуд... Челяббуд... далі, крицевими лавами, будівельники в бетоні, вугіллі, цеглі... ось і він, Борозна, в перших лавах...

— Миколо, чого тут стоїш? Вже ж усі пошабашали і пішли.

Глянув.

Перед ним Марина—струнка, п'явками здвигувалися брови, а в очах чорні жучки й вогники. Схопив Маринину руку й стиснув до болю в обценьках пальців.

— Марино, як гарно, що ми живемо тепер, а не століття тому—ми змінюємо обличчя землі, будуємо соціалізм...

— Миколо, обличчя на сьогодні такі високі польоти—невже ти не стомився?.. Мої кістки ніби з-під дробильних зубів, а в м'якишах, мов голок хто насипав.

— Ех, Марино, тіло наше ні к чорту—мало загартоване. Я теж відчуваю, як всі клітини мого тіла верещать—відпочинку, відпочинку і відпочинку.

Борозна обурювався на Журавку.

— Чому спізнюєшся кожного дня на роботу?

— Після такої праці рано не підведешся,—не сказав—подумав Журавка.

Журавка—молодий комсомолец, перший спортсмен, найкращий знавець всіх галузів спорту.

— Чому тільки 40 кладеш? — дорікала Оксана Журавці,—Булавін, у якого десята частина твоїх тренуваних м'язів, і то вже по 70—80 возить.

Ці рідкі дрібні суперечки не порушували загальної бадьорости в бригаді. Упевнені рухи, рвучкість, визнання за собою перемоги кидалося на очі в їхній праці.

— Кров з носа—пляна в 30000 виконаємо з перебільшенням,—басом гув кучерявий Митро.

У відгук на Митрового баса дзвенів тенорок Михайла Рубана:

— Цього від нас потребує Тракторобуд.

Вигрузка на комсомольській печі швидко зростала—п'ятого дня дали 24000.

На сьомий день Журавка не вийшов на роботу, а на восьмий прийшов з Лейвіном.

— Борозна, Журавка прохає, щоб зняли його з цієї роботи—тяжко, а він хворий.

Борозна кинув до бригади:

— Товариші, киньмо роботу на хвилину, вирішимо справу з Журавкою.

Спецовка, наче замащені, червоними камерами стовпилися біля Лейвіна й Журавки.

— Ти в поліклініку ходив?

— Ходив, але довідки лікар не дає, каже—здоровий,—в кошачих очах стрибали зайчики,—я відчуваю, що ця праця мені не під силу.

— Досить, зрозуміло... ввесь час у бригаді Журавка симулював. Правду я кажу?

— Так, так... — стверджували всі слова Борозни.

— Це не по-комсомольському—спортсменові, маючи у своїх м'язах чавун, тікати від тяжкої праці. У мене така пропозиція—Журавці—симулянту в нашій ударній бригаді не місце, перевести його на іншу піч. Виправиться, будь ласка—двері нашої бригади завжди відчинені.

— Вірно...—коротко пролунало в щілинах цегляних скель.

— Товариші, дозвольте заяву, треба замінити Булавина.

— Горит у праці, але, фізично слабкий.

— Заперечень немає!..

За годину про справу Журавки й Булавина знали всі.

В печах гадюче шептіння повзло з камери в камеру.

— Чув?—розбігаються наші ударники.

— Я що казав?.. П'ять-шість днів, мов корова язиком злиже,—трусив невеличкою борідкою Селюк.

— А все таки гайки вони нам прикрутили...

А гайки, дійсно, були слабенькі—щоденно вигрузка й нагрузка на протязі 4 місяців дорівнювалась 20—21

тисячі, і чомусь раптом за 5—7 днів при тих же умовах ті ж робітники вигружають 29—30 тисяч.

Як міняються чергові на варті, так один день змінювався другим, другий-третім і так без кінця, одноманітні... але кожний день народжував нові рожеві будні, а будні, озброєні вогнем, крицею, електрикою, несли в собі нові труднощі, великі досягнення, блискучі перемоги й будили великі людські поривання.

Будні цегельні, однієї з дільниць Тракторобуду, теж пишалися своїми досягненнями. В клубі на стіні великий аркуш паперу, а звідти великі чорні очі літер приваблювали робітників.

Виконання плану по обпаленню.

Нижче поземно тягнувся зелений графік, де-інде звиваючись гадюкою то в гору, то вниз, показуючи пересічним числом 58 відсотків.

З жовтня графік раптом піднімав свого носа й форверком піднімається догори, упираючись в число 94% і викликаючи у глядачів репліки:

— Сягнуло!

— Поглянь, прогули як обірвалися. З 10 до 0,2%.

— Добре крутять комсомольці.

Гартувалися молоді ударники. Накладаючи пересічно 90—100 цеглин на тачку, вони вільно рушали вперед, здригаючись під тягаром.

Тачка, стискуючи міцними щелепами вісь, слухняно рухалася в комсомольських руках. Тяжка праця перших днів залишила лише спогади, тяжким сном промайнуло, мов таяння чорних густих клубків диму з паротяга, що шаленою ходою рветься вперед.

Кожного дня в часи відпочинку крізь пролази в камерах разом з порохнявою вилітало й переливалося в повітрі:

...Мы комсомол—
Страны рабочей гордость
Грядущих лет,
надежда и оплот...

.....
А вечорами, коли думки, розбурхані кльобною роботою, ще не згортали своїх крил, тіло пірнало в солом'яні матраси, розм'якало в солодкотеплій втомі, відпускалися крицеві мотузки м'язів, ніби послаблювалися на-тягнені струни, закінчивши пісню трудового дня.

Щодня печі дедали більше з'їдали сирцю, викидаючи мільйони дзвінкої ясеночервоної цегли.

В безкраїм тунелі, обхоплюючи три-чотири камери, безперестанно лютував вогонь. Задихаючись без допливу повітря, він розлюченим звіром шмагував вугілля, лизав незчисленною кількістю язиків розігріту до сніжнобілого кольору цеглу. А цегла, яку багато тисячоліть годували пишні груди українських степів, ховаючи в своїх глибинах від людського ока, — тепер ця цегла, віддаючи всю живність, всю соковитість свого тіла, палала в обіймах у свого коханого й горіла в поцілунках його розпечених губів.

— Товариші, — вимахував папірцем Онищенко, — висновки за першу декаду листопада — 104%.

— А сьогоднішня виграшка?

— Сьогодні як ніколи на цегельні — 38 тисяч.

— Тридцять вісім тисяч...

Борозна ковальським міхом вдихав повітря. Хотілося обнімати товаришів, ...Чому? Може буває молода кров, а може м'язи грають перемогу...

Мов бризки розтопленого чавуну розліталася чутка по цегельні:

— Комсомольці виграли тридцять вісім тисяч.

— Перегнали, чорти — найкращі камерники дають тридцять шість.

— Ні! ти зрозумій... Кого вчать? Шмаркачі... Щось треба...

— Що не кажи — хлопці добрі.

— Розцінки! Розцінки зірвуть!..

Це одинадцятого.

Ранком дванадцятого комсомольську бригаду чекала несподіванка. Гудіння мотору, одноманітний рев вітрогону замінилися могильною тишею. В тиші з ранкової півтемряви вище підносилося скелясте обличчя печі. Чорними безоднями вдивлялися камерні пролази. Підземний димосмок, що кам'яним павуком присмоктувався до тунельної підлоги, жеручи покидьки білого звіра, тепер був мертвий. Горло його не викидало з своїх бетонованих грудей сідуватого диму. Мотор — серце печі, стояв з вивернутим шлунком, окремі кишки обмоток свідчили, що 5 — 6 годин тому він живився. жив, рухав весь механізм Гофманки.

Шкідництво — попсовано мотора й електропровідню, День простоянки.

На ранок другого дня віджила піч, зачмихав гар'ю димосмок.

Комсомольці своїм вогнем і вогнем своєї праці розігрівали схоłodнілі м'язи Гофманки, а з молодих грудей росло й ширилося крицевогрізне:

...Дрижіт, недобитки воржі,
На вас загибель, смерть іде...

По перерві до печі присунула купа робітників, двадцять п'ять — тридцять чоловіка, між ними Василь — піонер, кур'єр з контори, кубовщик з пухкою борідкою.

— Що таке? — дивується Онищенко.

— А таке, — виступив Марко-слюсар, — ми сьогодні вихідні, у відповідь на шкідництво оголошуємо чотирьохгодинний штурм. Давайте роботу.

Борозна витер з обличчя вогку червону фарбу.

— Росте свідомість цегельників... Роботи в нас досить, але робота зубаста. Обережніше. М'якотілих не поважає. — Колишні рани на щиколотках своїх рук кинулися Борозні в вічі.

За п'ять-шість хвилин закипіла праця штурмовиків — ношами й без них пливла зеленкувата цегла до камер, а звідти до пляців торохкотів золотисточервоний будматеріал.

І швидкі рухи, вигуки, жарти, сміх, і разом з глибини палких грудей краялись, танцювали в загальному русі дзвінкі слова:

...Будем в работе мы,
Будем в борьбе
Дружно и в ногу идти
с ВКП.,

Прийшла прислухалася піч, як глиняні скелі з порохом танули від гарячого подиху штурмової бригади, а на пляці, як ніколи, росли й ширилися товстими шарами грядки червоного золота.

Марина вийшла з камери, повним розмахом грудей пила свіже повітря.

— Бджоли, ви й вулик рознесете...

У відповідь линуло до вух, зі всіх боків щире, м'яке, тепле:

— Добрий день, червона шахтарко.

Повз Борозна з навантаженою тачкою. Марина вказувала Борозні на кубовщика, що підбігцем носив цеглини.

— Бачиш?

— Ех, чорт... Старі молодіють у штурмі, в їхні жили переливається наша молода кров.

Перед шабашем зайшов Овчаров — голова завкому й директор.

— Скільки наштурмували? — запитував Овчаров.

— Сорок шість тисяч.

— Сорок шість тисяч? — Широко розкривав очі директор.

— Сюди сунуть чи що? — Вдивлявся Овчаров у напрямку сусідніх печей. Великим натовпом робітники прямували до комсомольської печі. З спецовок зривалися вітром порохнява, й купа червоною хмарою лізла до штурмовиків.

— Де це розігналися? Чи не до директора за підвищенням розцінок? — сміялася Марина.

З натовпу висунувся Яким-камерник, посіпав за правого вуса, обвів натовп очима й поважно почав:

— Тепер не до розцінок — інші діла маємо. Я, значить, говоритиму від імени робітників двох печей. Вибачайте, балакаю як умію — не промовець.

— Давай, не зрозумімо, нутром доберемо, — говорив Борозна, передчуваючи вибух пороху, в який ось уже близько двох місяців бригада кидає свій вогонь.

— Весь час слідкували ми за роботою комсомольської бригади і бачимо ударництво не тільки на словах, а й на ділі. Для ствердження цих слів ми оголошуємо себе ударниками й викликаємо на соцзмагання інші печі. Ще ось на цім папірці заява до комсомолу. Тридцять три хлопця-наймити, колгоспники. Оце й усе.

Грім оплесків підхопив „Оце й усе“, хвилику вдарився об піч, лунко відбився в камерах і розкотився далеко, далеко, за межі цегельні. А в оплесках — пісня перемоги, важкі кроки нових ударницьких лав.

КОНСТАНТИН ЧЕКАНОВ

ЗА ХАРЬКОВСКИЙ ТРАКТОРНЫЙ

Мы бьемся ударно
У светлой межи
За стройку
Завода,
За новую жизнь.
Ударный работник —
За пламенный труд...
Смотри :

На субботник
Идут и
идут.

Но в битве бывают
Тяжелые дни,
Нам часто мешают
Распутица, гниль,
Слюнявый романтик
Волынку завел :
— „Мне скучно без праздника
Строить завод“...
Прогульщиков — к чорту,
Изгоним мы ложь.

Нам тракторы
К сроку
Колхозам
Даешь!
На стройку! За нами!
Отряды идут,
Дрались с панами —
Теперь не сдадут,
И в бою готов наш окрепший
редут,

.....
Мы бьемся упорно,
У светлой межи
За стройку
Завода,
За новую жизнь.

Ц

Е

Х

У ветра крепчал двухнедельный стаж
И было по Цельсию 23,
Но люди поклялись окончить монтаж
И люди в металл до кости вросли.
В глазах их
Четко светились тяжи,
И ясно ставал переплет распор.
И руки —
Точней рычагов машин
С металлом веселый вели разговор.
Сегодня, вчера и позавчера
Подъемник вращал шестерни передач,
Взлетали, раскачиваясь швеллера —
В облака впивались острия мачт.
Под музыку сверл,
Из мерзлой земли,
Под рев пневматических молотков
Стоянки и крепления быстро росли,
Расцветая узором литых цветов.
И вот,
Когда в самом верху резак

Отрезал, ликуя,
Последний
Конец
И зарлелся пенный
Победный флаг, —
В котлован зашел иностранный спец,
Посмотрел в перекрытый полет кружевной,
Прикинул в уме дни побед.
Покачал головой,
Махнул рукой,
И сказал:
— Годдам,
Светие тшеловек!